

ויצא ב

דארף מען פארשטיין: אין תחלת הפרשה, אויפן פסוק: „עולים ויורדים בו, שטייט אין מדרש, „מלאכים שהם מלוין את האדם בארץ ישראל אין מלוין אותו בחוצה לארץ, און ווי רש"י זאגט דאס: נאך מער מפורש: „מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו ברקיע וירדו מלאכי חריל ללותו" — איז ווי קומט עס אז דא, ביים צוריק-גייען פון חרן קיין איי, זיינען די מלאכים של איי יע ארויס קיין חו"ל?

דער גור אריי איז מסביר, אז וויבאלד ער איז געגאנגען קיין ארץ ישראל, זיי-נען די מלאכי איי ארויסגעגאנגען, לקראתו לשמור אותו — עס זאל ניט זיין קיין מניעה אויף זיין אנקומען אין ארץ ישראל — וואס די שמירה איז מוטל על מלאכי איי (משא"כ די

ויפגען, מלאכי ארץ ישראל יצאו לקראתו וכלי התיבות, ללותו לארץ. ועד"ו בדיה מחנים, יצאו לקראתו. וכ"ה בדפוס שני דפרשי — בב' הדיה דפרשי. אבל בדפוסים הנפוצים, וכן בדפוס ראשון וכ"כ כתי רש"י (שתח"י) הוא כפנים. אלא שבכמה כתי בדיה ויפגעו, באו ללותו בארץ (כלי תיבת, לקראתו). ובא מכתבי רש"י שתח"י: באו לקראתו לחוצה לארץ. וראה לקמן הערה 9.

(5) כת, יב.
(6) ב"ר פס"ה, יב. בב"ר לפנינו איתא רק טיום הענין, עולים אותם שליוו אותו בארץ ישראל יורדים אלו שליוו אותו בחוצה לארץ. והגרסא שבפנים היא בב"ר (פס"ה, יח) הנדפס עס פ"י יפה תואר (השלם), ובב"ר הוצאת תיאודור-אלבק, יליש כאן עה"פ.

(7) ובתנחומא באבער וישב שם: שאין המלאכים המשמשין בארץ ישראל משמשין בחוצה לארץ ולא של חוצה לארץ בארץ ישראל.

(8) שם לב, ב. וראה גם מ"ש ברי"פ וישלח.
(9) להעיר מהגריסא בא מכתבי רש"י (שתח"י) בסוף ד"ה מחנים, ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו כדי ללותו לארץ ישראל שילך בשלוש.

א. בסוף פרשתנו אויפן פסוק „ויפגעו בו מלאכי אלקים" זאגן רז"ל² און רש"י ברענגט דאס בפירושו על התורה: (אז דאס זיינען געווען), מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללותו לארץ. פון פשטות הלשון איז מובן, אז דער ארט וואו די מלאכי איי „באו לקראתו" איז געווען בחו"ל, נאך איידער ער איז אנגעקומען אין איי.

(1) לב, ב.

(2) ראה תנחומא (ותנחומא באבער) וישלח ג. תנחומא באבער וישב ב. וראה גם מדרש לקח טוב עה"פ.

(3) עה"פ.

(4) ראה רמב"ן כאן. שהרי עדיין לא הגיע יעקב לארץ ורוחק ה' משם כו'. בראים כאן דוחה פ"י הרמב"ן וס"ל שהי באי, אבל מהשקרים במפרשי רש"י (גרי"א ועוד) מוכח שדעתם שזה ה' בחו"ל. וכן משמע בפרש"י ד"ה מחנים (ועד"ו בתנחומא שם) שתי מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו. ולא כבמדרש לקח טוב כאן. מחנה המלאכים שבאו עמו מחוץ לארץ ומחנה המלאכים שפגעו בו בכניסתו לארץ ישראל... וראה ס' זכרון על פרש"י, ופגעו בו וחזרו עמו. וצ"ע ביריעות שלמה (להמהרש"ל) סוף פרשתנו. כי מיד שעקר יעקב ממקומו לילך לביתו לאי אז הלכו עמו מלאכים של איי ופסקו ממנו מלאכי חריל. וראה המשך פירוש הגר"א (שהובא לקמן בפנים).

ולהעיר שב"רמב"ן כאן מעתיק לשון רש"י שבדיה

(*) מלשון רש"י. עד כאן אין הכרח לפרש שאז פסקו ממנו, אלא מבאר טעם קריאת שם המקום מחנים — המקום שבו מחנות המלאכים נפגשו עמו. ובתנחומא וישלח שם. כיון שחזר מן לבן היו אותן מלאכים שנמסרו לו מלוין אותו עד ארץ ישראל.

(**) ובתנחומא באבער וישב שם: וכשבא לחזור קרא הקב"ה לאותן המלאכים שהיו משמשין אותו בארץ, אמר להם הרי יעקב חוזר, צאו ונצא לאנפטי שלו (פ"י תחום).

און וויבאלד אז די שאלה איז מצד לשון רש"י עצמו, און מען געפינט ניט אז רש"י זאל דאס מבאר זיין, מוז מען זאגן, אז פון פשטות לשונו של רש"י גופא איז מובן ומבואר דער ענין, ביז — אז דאס איז מלכתחילה קיין שאלה ניט וועלכע מ'דארף פארענטפערן.

ב. וי"ל דעם ביאור בזה בפשטות:

בתחלת הפרשה רעדט זיך ווי יעקב איז ארויס פון איי קיין חו"ל, איז מובן פארוואס די מלאכי איי האבן אים ניט געקענט מלוה זיין ווייטער, היות אז מלאכי איי „אין יוצאים חוצה לארץ“: משא"כ בסוף הפרשה, וואו עס רעדט זיך להיפך, ווי יעקב האט זיך אומגע-קערט קיין ארץ ישראל, האבן זיי גע-קענט (ואולי — געמוזט) קומען קיין חו"ל, ווייל דאס איז בכדי „ללותו לארץ“¹³. וי"ל אז עס איז איבערהויפט ניט אין גדר פון יציאה לחוץ לארץ.

ויומתק — אויב מ'זעט לערנען אז דאס וואס מלאכי איי „אין יוצאים חוצה לארץ“ איז ע"ד ההלכה¹⁴ (און אירע גדרים) אינעם איסור לצאת מארץ ישראל לחו"ל¹⁵: דער רמב"ם פסקנט¹⁶

רש"י „אין יוצאים חוצה לארץ“ (וכפרט ששינה מלשון המדרש כנ"ל) מוכח שהוא לא רק לפי שאינו מתאים שיהיו במקום וכיחד עם מלאכי חו"ל בשעה שמלאכי חו"ל מראים ממשלה, כ"א מצד עצם היציאה לחו"ל. וראה יפ"ת לביר שם „אין להם רשות לצאת לחו"ל“.

(13) וי"ד מ"ש הגרי"א שם „הדין נותן שיהיו לו שומרים מלאכי איי מכיון שצורך איי הוא“.

(14) ראה תוספתא ע"ז פ"ה, ב. ב"ב צ"א, א.

(15) שהרי איסור היציאה מהארץ הוא לא רק לפי שמפקיע עצמו מן המצות (רש"ב"ם ב"ב שם ד"ה אין יוצאין) כ"א גם משום קדושת הארץ (ראה שרית מהרי"ט י"ד ח"ב סכ"ח). וראה פרשי' לך י, ח. וראה בהג"ל — לקו"ש חס"י ע' 203 הערה 25.

(16) ה"ל מלכים פ"ה ה"ט.

שמירה פון די מלאכי חו"ל — וועלכע האבן אים באגלייט ביז איי — איז נאך געווען „שלא יגיע לו נזק אחר“.

דער תירוץ איז אבער לכאורה ניט גלאטקייט: וויבאלד דאס רעדט זיך וועגן דעם זעלבן דרך, די הליכה בחו"ל אויפן וועג גייענדיק קיין איי¹⁰ — פארוואס דארף מען האבן צוויי עניני שמירה? די מלאכי חו"ל וואס היטן אים בדרך, היטן דאך אים בדרך ממילא פון יעדער מניעה ביז איי,

פון דעם איז מסתבר לומר, אז די מלאכי ארץ ישראל „באו לקראתו“ נאך „ללותו“ — ניט צוליב עניני שמירה, נאך א לוי' לשם כבוד¹¹ בלבד.

איז צריך ביאור: ווי קומט עס אז צוליב כבוד יעקב (ניט צוליב הכרח שמירתו) זאל מען ארויסשיקן מלאכי איי קיין חו"ל, היפך דעם כלל אז „אין יוצאים חוצה לארץ“¹²?

(10) ראה ס' זכרון שהובא לעיל הערה 4.

(11) ראה דברי דוד (להט"ו) ריש פרשתנו (כח, יג). אמנם הוא פ"י זה (גם) בהמלאכים ש„עולים ויורדים“ (כח, יב) שלא הי' בשביל שמירה שהקב"ה שומרו כ"י אלא הלווי' בשביל כבוד. אבל בגרי"א, משכיל לדוד ועוד שם — שמה שה' נצב עליו לשמרו הי' כי המלאכים של איי עלו לרקיע ועל אותה שעה לפני שירדו מלאכי חו"ל, נאמר והנה הי' נצב עליו לשמרו.

(12) במשכיל לדוד לפרשי' שם (כח, יב) מבאר למה לא ירדו תחלה מלאכי חו"ל ואח"כ יעלו מלאכי איי, דכיון דמלאכי חו"ל גריי' ממלאכי איי אין להם רשות להראות ממשלה לפניהם ברשותם ואם היו יורדין הי' נראה הוראת ממשלה שבאין ללות ולשומר ולכן עלו תחלה של איי, משא"כ בסוף הפרשה, שהיו נמצאים שם ה"ב מתנות יחד . . . מלאכי איי דעדיפי יכולים להראות גדולה לפני אותם דח"ל (וראה ע"ז ת"י הא' בנחלת יעקב לפרשי' סוף פרשתנו).

אבל אין לתרץ כן הקושיא שבפנים, כי מלשון

(*) וביריעות שלמה שם „אין כח למלאך אלא בארצו“.

ארץ ישראל, איז בכלל אויף דעם ניט חל דער גדר פון יציאה מהארץ.

און די הסברה בפשטות: ביי די אנדערע ענינים (ללמוד תורה וכו') איז תכלית היציאה צו טאן מצוות ופעולות אין חו"ל (און עפ"י רוב איז עס ניט אויף א באשטימטן (מוגבל'דיקן) זמן²⁰), משא"כ די יציאה לחו"ל, לקראת אביו ואמו וועלכע קומען קיין א"י, איז ניט צוליב חו"ל, נאר צוליב (און פארבונדן) א"י (העלי' לא"י) ובמילא איז עס מלכתחילה ניט בגדר יציאה, כנ"ל.

ועד"ז בנדו"ד: וויבאלד אז דאס וואס מלאכי א"י זיינען ביציאתם פון א"י גע- ווען אויסן, ללותו לארץ, איז אויף דעם מלכתחילה ניט חל דער גדר יציאה מהארץ לחוצה לארץ, ובמילא דארף מען ניט קיין טעם אויף דעם היתר היציאה.

ג. לכאורה קען מען אויף דעם פרעגן:

מ'האט אמאל גערעדט²¹ בארוכה, אז לשיטת רש"י איז בזמן האבות ניט שייך געווען דער איסור יציאה פון א"י לחו"ל²² און דערפאר געפינט מען ניט אז די אבות זאלן זיין נזהר אין דעם, ווייל לדעת רש"י איז א"י דעמאלט נאך ניט געווען אויסגעטיילט בקדושתה פון שאר הארצות²³, ביז אז לדעת רש"י איז

אז „אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכרים ויחזור לארץ" — וואס לכאורה קען מען פרעגן: מ'געפינט אין גמרא²⁴ א „מעשה רב" אז מאיז ארויס פון א"י אין חו"ל לקראת אמו, און ווי דער מאירי²⁵ זאגט מפורש אז „מותר לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לקראת אביו או לקראת אמו וכן לשאר מיני כבוד".

ויש לומר²⁶ החילוק ביניהם: דער ארויסגיין פון א"י „ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכרים" איז יציאה מן הארץ, נאר דאס איז א יציאה של היתר;

משא"כ ווען מ'גייט ארויס לקראת אביו או לקראת אמו לשם כבוד אביו ואמו, זיי צו באגעגענען קומענדיק קיין

(17) קידושין לא, ב. וראה גם ירושלמי ברכות פ"ג ה"א. שביעית פ"ו ה"א. נזיר פ"ז ה"א. חדא"ג מהרש"א קידושין שם ד"ה נתרצית. וראה אנציקלופדי תלמודית ערך א"י ע' רכד. ושי"נ.

(18) קידושין שם.

(19) כדי שלא לאפשי במחלוקת אשר הרמב"ם לא ס"ל כהמאירי, אף שלדעת השאלות (שאלתא קג) אף לשאר מצוות מותר — ראה תוס' ע"ז יג, א; בכורות כט, א ד"ה היכי אזיל.

(*) אבל בחי מהרי"ט קידושין שם, וכן בפירוש הר"ש סיריליא בירושלמי ברכות ושביעית שם (וועד"ז ב"י) שדה יהושע ברכות שם. שירי קרבן לירושלמי נזיר שם. וראה גם פ"י מבעל ספר חרדים לירושלמי ברכות שם) השאלה הי' כיון דכהן הי' מספקא לו אי כבוד אור"א דחי איסור דטומאה לכהן. וכן מפורש באשכול (ח"ב הלכות טומאת כהנים סוסינ"ב) ובירושלמי שאל לר' יוחנן מהו לצאת לח"ל לשמא בארץ העמים כו' פ"י שהתיר לו טומאה דרבנן לכבוד אמו. וראה גם טוב ירושלים והערות רפפורט לירושלמי ברכות שם (נדפסו בירושלמי הוצאת רא"ם וצילום ממנה). וראה ב"י שדה יהושע ב"י דברי הבבלי. ואכ"מ.

(20) שלכן צ"ל בזה התנאי דע"מ לחזור לארץ כב"מב"ם שם ותוס' ע"ז שם (ראה כסימ' לרמב"ם שם). ולהעיר מפרשי' ותוס' ר"י הזקן קידושין שם ד"ה נתרצית.

(21) ראה לקוש' חס"י ע' 201 ואילך. ושי"נ.

(22) אבל ראה המקנה קידושין שם ד"ה אינו יודע.

(23) ראה גם מלאכת הקדש (על פרש"י) פרשתנו כח, יב.

ביי די אבות זייענדיק אין איי למטה נישט געווען דער איסור היציאה לחו"ל.

אבער בתוכנה וענינה איז איי אלע מאל געווען די נחלת ה' מיוחדת לשמו"י³⁰, אן ארץ וואס, חפצי הבורא היו בה שהרי סולם (דחלום יעקב) שראשו מגיע השמימה ה' קבוע בה"י³¹, און פונקט ווי „ביהמ"ק של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה"י³², וואס דאס איז דאך תמיד, עד"ז ומעין זה איז עס בשייכות צו גאנץ איי — ס'איז נאך וואס פריער איז עס נישט געווען בגילוי ובקביעות אין איי למטה.

ועפ"ז איז מובן, אז כאטש אז בא די אבות (למטה) איז נאך נישט געווען דער איסור יציאה פון איי לחו"ל, איז עס אבער יע געווען אן אפהאלט ביי מלא-כים, ווייל בא מלאכים (למעלה) איז דא דער חילוק צווישן איי און חו"ל — כנ"ל³³.

ד. דער ביאור אין דעם וואס „מלאכים של איי באו לקראתו ללותו לארץ" בפנימיות הענינים:

דער ענין פון „ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"י³⁴ איז מרמז אויפ'ן גלות פון עם ישראל, און ווי עס שטייט אין מדרש³⁵ גלייך בא די פסוקים בריש פרשתנו „פתר קריי בגלות", און ווי

דאן אויך נישט געווען קיין שינוי אין בעלות הארץ,

[און דאס וואס רש"י³⁶ איז מבאר דעם אויבערשטנס אנוג צו יצחק'ן „אל תרד מצרימה" אז דאס איז ווייל „אתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך"י³⁷ — איז עס נישט דערפאר וואס ס'איז געווען א שינוי און א קדושה אין חפצא פון דעם ארץ, נאך ווייל³⁸ אברהם האט אויפגע-טאן אז אין איי איז דער אויבערשטער „אלקי השמים ואלוקי הארץ" — „שהרגלתיו בפי הבריות"י³⁹, משא"כ בחו"ל וואו דער אויבערשטער איז דאן געווען בלויז „אלקי השמים", אבער אלס „אלקי הארץ" האט מען נאך נישט קיין הכרה אין דעם אויבערשטן, ווי גע-רעדט בארוכה במקום אחר⁴⁰].

עפ"ז דארף מען פארשטיין מאי טעמא, וואס בנוגע מלאכים איז איי שוין אויך דאן געווען אויסגעטיילט באופן, אז אין יוצאין חוצה לארץ [ווארום דער ענין וטעם הנ"ל בנוגע יצחק'ן איז לכא-רה נישט מתאים ביי די מלאכים].

ווייל דעם ביאור בזה בפשטות: דאן וואס בזמן האבות האט איי נאך נישט גע-האט אין זיך די קדושה מיוחדת (ועד"ז די בעלות, כנ"ל בדעת רש"י) איז די כוונה אין דעם — אז דער גוף הארץ איז נאך דעמאלט נישט נתקדש געווארן, ס'איז נאך נישט געווען די קביעות הקדושה אין דעם חפצא פון ארץ⁴¹, און דערפאר איז

(30) לשון הרמב"ן בפי עה"ת אחרי יח, כה.

(31) יראים השלם ס"י תיג.

(32) פרש"י פרשתנו כה, יט ד"ה וזה שער השמים.

(33) וי"ל כן גם בנוגע ליצחק שכיון שהי עולה (ונתעלה כליל) לה' (למעלה) — אין חו"ל (למעלה) ובדרך ממלא — למטה) ראוי לו.

(34) פרשתנו כה, י"ד.

(35) ב"ר פס"ח, יג (ובב"ר עם פי יפ"ת השלם — יט), וראה גם זהר פרשתנו קמט, ב.

(24) תולדות כו, ב.

(25) אבל זה כלא במדרש (פס"ד, ג), „אף את אם יצאת לחוץ לארץ נפסלת".

(26) ראה ג"כ לקמן הערה 33.

(27) כפרשי בפי ח"ש כד, ז.

(28) לקיש שם ע' 159 ואילך. ע"ש.

(29) כמבואר בלקיש שם ע' 205 ואילך — בארוכה.

— רובם ככולם של השבטים זיינען דאָרט געבאָרן געוואָרן;⁴²

עד'ז איז בנוגע דעם גלות פון עם ישראל: די יציאה פון אידן פון א"י איז „מפני חטאינו גלינו מארצנו“, אָבער די כוונה אין גלות איז אַז מ'זאל דורכפירן די עבודת הבירורים בכל מקום שבועולם — וכמחזיל ברור:⁴³ לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים. ובל' רבותינו נשיאינו — הוראה הידועה „מאָך דאָ ארץ ישראל“ — אויפטאן אַז חו"ל זאל ווערן אין דער בחינה פון א"י, אַז ארץ פון רצתה לעשות רצון קונה" באופן פון (ישראל) שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל⁴⁴, וואָס דאָס קומט דורך עבודת כל אחד ואחת מישראל לעשות לו ית' דירה בתחתונים⁴⁵, ביז אַז במשך זמן הגלות ווערט אויפגעשטעלט די שלמות פון עם ישראל,

און דאָס זיינען די צוויי סוגי „מלאכים“:

די מלאכי א"י וואָס „ליווהו בארץ“ קודם אַרויסגיין אין חו"ל, אין גלות, איז ענינם — נתינת כח מלמעלה אויף דער עבודה בזמן הגלות; און דער ענין פון „מלאכים של ארץ ישראל“ וואָס „באו לקראתו ללוותו לארץ“, איז די תוצאה

דער מדרש טייטשט אַפּ בפרטיות די אלע פסוקים בתחלת הסדרה, ובמ"א במדרש⁴⁶ „הראה לו הקב"ה ארבע מלכיות מושלן ואובדן⁴⁷ כו“, און ווי דער רמב"ם⁴⁸ זאָגט אין זיין ספר ההלכה: „הסולם שראה יעקב אבינו ומלאכים עולים ויורדים בו והוא ה' משל למלכיות ושעבודו“.

און דאָס איז ניט א „זייטיקע“ זאך, נאָר — „סימן“ לבנים⁴⁹, דער ענין הגלות באַ בני, נעמט זיך פון „מעשה אבות“, פון יציאת יעקב לחו"ל לגלות באַ לבן/עץ⁵⁰.

וכשם ווי ס'איז געווען ביי יעקב אבינו, אַז יציאתו פון א"י און ביאתו לחרן איז געווען ניט נאָר מצד ההכרח — דערפאַר וואָס ער האָט ניט געקענט זיין אין א"י מוזנדיק אַנטלויפן פון עשו'ן — נאָר צוליב⁵¹ וקח לך משם אשה גו' והיית לקהל עמים, הליכתו לחרן און עבודתו בבית לבן איז געווען כדי דורכ-צופירן די עבודת הבירורים שלו אין חו"ל, ביז אַז דוקא בבית לבן האָט ער אויפגעשטעלט דעם יסוד פון עם ישראל

(36) רמב"ן ריש פרשתנו מפרד"א (פליה) — ונשמט בפרד"א שעם פי הרד"ל ומצוה להשלים). וממשיך שם בפרטיות, והראהו שר של מלכות בבל עולה כו' ויורד כו' מלכות מדי כו'. ועד'ז בתנחומא פרשתנו ב. מדרש תהלים פס"ח, לב. פסיקתא דריב פכ"ג. שמור פליב, ז. ויקר פכ"ט, ב. ועוד.

(37) כ"ה בפרד"א דפוס וויניציא ד"ש, מעורואוב תקנ"ג. ובדפוס ווארשא תרל"ט, ירושלים תשל"ב (בשנינו נוסחאות מ.קט"ז) (כפ"ה' הכוונה לדפוס קונשטנטינא רע"ד). „מושליון ואובדיו“.

(38) ה'ל' יסוהית פ"ז ה"ג.

(39) דייל ע"ד סימן הפועל ועושה — לא רק המברר (ראה צפ"ע על הרמב"ם ריש ה'ל' מאכלות אסורות. לקו"ש ח"א ע' 222 ואילך. ח"ה ע' 61).

(40) וראה יפה תואר השלם לביר שם. ועוד.

(41) תולדות כח, ב"ג. ולהעיר אשר יצחק לא ידע

מסכנת עשו — ואַז ז'ה ה' טעם ציווי שלו על יציאת יעקב, וכדברי רבקה ליצחק (שם כו, מו).

(42) רק בנימין, צדיק תחתון (זהר פרשתנו קנ"ג, ב) נולד בא"י.

(43) פסחים פז, ב. וראה תרא (ו, א. יא, א"ב. ק"ו, ב) ובבאיה"ז (ויגש קלו, א ואילך) בפ"י מרז"ל זה. ובבאיה"ז להצ"צ (ח"ב ע' תשכו. תשל) מבאר מחזיל זה גרים כפשוטו (ולא — ניצוצי קדושה בכלל). וכ"ה בתו"א כ, ג.

(44) מענה הציץ — אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ' כרך א ע' תפ"ה (וראה שם בהמשך הענין — ע' תפ"ו, תפ"ט). לקו"ש ח"ב ע' 621.

(45) ב"ר פ"ה, ח.

(46) וישלח לב, כט.

(47) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו.

חז"ל⁵¹ אפ, אז יעקב האט דארט מתפלל געווען „ולמדנו שתקן תפלת ערבית“⁵². ועפ"י יש לומר, אז די שייכות צווישן דעם לשון „ויפגעו בו מלאכי אלקים“ צו שילוח מלאכים לשם לווי' וכבוד, איז ע"ד די שייכות צווישן דעם לשון „ויפגעו“ מיט תפלת ערבית דוקא, כדלקמן.

אויך: „ויפגעו“ באדייט אז דער באגעגענען זיך איז כאילו שלא בכור-נה⁵³. ס'איז אבער דא א חילוק אין דעם „ויפגעו“ צווישן די צוויי פסוקים הנ"ל: „ויפגעו במקום“ מיינט אז דאס איז גע-ווען כאילו שלא במתכוון מצד יעקב'ן, און ווי רז"ל זיינען מדייק פון לשון „ויפגעו“ — „ללמדך שקפצה לו הארץ“⁵⁴; אבער לשון „ויפגעו בו“⁵⁵ מלאכי אלקים איז משמע אז די באגע-געניש איז געווען כאילו שלא במתכוון ניט נאר מצד יעקב'ן, נאר אויך מצד די מלאכי א"י.

יש לומר, אז בהתאם צו דעם חילוק הנ"ל אין דעם „ויפגעו“, איז אויך דער חילוק אין דעם תפקיד פון די צוויי סוגי מלאכים: די מלאכים וועגן וועלכע עס רעדט זיך בתחילת הסדרה זיינען געווען לשם שמירה, און די שבסוף הסדרה — לשם כבוד.

ו. דער ביאור בזה:

ס'איז ידוע⁵⁶ דער ביאור (בפנימיות הענינים) אין דעם וואס „תפלת ערבית

פון דעם וואס מ'האט פון חו"ל געמאכט א"י: בגמר העבודה פון יעקב'ן בחו"ל, וויבאלד אז ער האט דארט „געמאכט ארץ ישראל“ ע"י עבודתו, דערפאר קומען דארט די מלאכים של ארץ ישראל — המשכת קדושת א"י בחו"ל⁵⁷.

ה. ע"פ הנ"ל — אז דאס וואס „מלאכים של א"י באו לקראתו ללותו לארץ“ איז פארבונדן מיט סיום וגמר עבודת יעקב בחו"ל — וועט מען אויך פארשטיין דעם טעם (בפנימיות הענינים) פארוואס די מלאכים זיינען געווען בלויז ללותו (ניט צוליב שמירה וכו') וואס איז בלויז אן ענין של כבוד —

ובהקדים אז דאס איז מרומז אין פסוק בלשון „ויפגעו בו מלאכי אלקים“ — ע"ד ווי דער לשון (בתחלת הסדרה) „ויפגעו במקום“⁵⁸ (און ווי דער זהר⁵⁹ פארבינדט די צוויי פסוקים), וואס פון דעם לשון „ויפגעו במקום“ לערנען

(48) ולכן לא באו אצלו תיכף בהלכו מבית לבן (ראה גריא סוף פרשתנו ודלא כמ"ש ביריעות שלמה — הובא לעיל הערה 4), כי גמר הביירותים ה"י לאחריו הגלג' שהקים עם לבן, ולאחרי ד'וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם' (לב, א) — ענין אתהפכא לפי שעה כו'. וראה תרח ס"פ ויצא.

וראה פי' הבעש"ט (מאור עינים ר"פ ויצא) בהפ' וירדוף (לבן) אחריי' (ד"עקב) — למסור לו התיבוח וכו' שבהפסוקים שלאח' שיהיו בתורה.

ולעיר מהמפורש (ספרי ופרשי' בהעלותך י, כט ועוד. וראה פרשי' ר"פ יתרו ממכילתא שם. ועוד): יתרו שיתר פרשה בתורה.

וחידוש גדול כאן — שעשה זה לבן מחרן ובאופן דרדיפה. ואכ"מ.

(49) כה, יא.

(50) פרשתנו קסה, א.

(*) ועד"ז באור המאיר פ' ויצא בשם המגיד — הובא ונת' באוה"ת פרשתנו (כרך ה) תחטט, א ואילך. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 260 ואילך.

(51) ברכות כו, ב. סנהדרין צה, ב. ועוד. פרשי' עה"פ.

(52) ל' רשי' עה"פ — מברכות שם.

(53) ראה אברבנאל ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(54) ל' רשי' עה"פ — מחולין צא, ב.

(55) להעיר מבחי' פרשתנו שם.

(56) לקרי' סוכות פ, סע"ג. שה"ש כד, ב. ביאורי הזהר לאדהאמי' (יג, סע"ד ואילך) ולהצ"צ (ע' פה ואילך). סה"מ תרס"ח ע' קע. ועוד.

חסד הוא, וואס קומט מלמעלה אויף צו מעורר זיין אן אתעדל'ת; און — די אתעדל'ע וואס ווערט נמשך נאך שלימות עבודת התחתונים און לאחר ווי עס ווערן נמשך אלע מדרגות פון אתעדל'ע וועלכע קומען און זיינען לפי ערך אתעדל'ת. דעמאלט ווערט נתגלה די אתעדל'ע וואס איז למעלה מעלה מערך האתעדל'ת — „גילוי פנימיות ממש מבחי שאין האתעדל'ת מגיע שם“, העכער אפילו פון דער ערשטער אתעדל'ע (וועלכע איז מבחי חיצונית לבד⁶³).

ז. עפ"ז זיינען מוסבר היטב די צוויי ענינים וואס מען געפינט בנוגע תפלת ערבית⁶³: אין חסידות⁶⁴ איז מבואר — לויטן זהר⁶⁵ אז דאס וואס תפלת ערבית איז „רשות“ (דהיינו, כנ"ל, א זאך וועלכע איז העכער פון אתעדל'ת) איז ווייל די תפלה קומט נאך דער עבודה פון תפלות חובה פון שחרית ומנחה [און ווי דאס איז אויך ע"פ נגלה, אז תפלת ערבית איז „כנגד אברים ופדרים“ (פון די קרבנות שבמשך היום⁶⁶), „שאם⁶⁸ לא

רשות“⁶⁷ — ניט חובה, ווי תפלת שחרית ומנחה — אז דאס איז דערפאר וואס תפלת ערבית איז פארבונדן מיט אזא הויכער מדרגה, וואס קען ניט דער-גרייכט ווערן דורך עבודת האדם, ס'איז אן אתערותא דלעילא שאין אתערותא דלתתא מגעת שם, און עס ווערט נמשך ווי בדרך ממילא.

און דערפאר לערנט מען אפ תפלת ערבית פון ווארט „ויפגע“⁶⁸ (ניט ווי „אשר עמד שם“⁶⁹ וואס שטייט ביי תפלת שחרית פון אברהם, אדער דער לשון „לשוח בשדה“⁶⁹ וואס שטייט ביי תפלת מנחה של יצחק⁶⁹): וויבאלד אז דאס איז אזא מדרגה וואס ווערט ניט נמשך ע"י עבודה, נאר כאילו מאליו וממילא, קומט אויס, אז דער יחס ההמשכה צו עבודת האדם איז כאילו ווי לא ככוונה. און דאס איז אויך עולה בקנה אחד מיטן פירוש אז „קפצה לו הארץ“ — אן ענין וואס קומט ניט ע"פ סדר און דורך עבודת האדם, נאר א פעולה מלמעלה, באת-ערותא דלעילא מצ"ע.

אין דער מדרגה פון אתעדל'ע גופא, וואס איז אתעדל'ת מגעת שם, זיינען דא צוויי מדרגות⁶²: די אתעדל'ע וועלכע ווערט נמשך אין אן אופן וע"ד פון חפץ

63 לקו"ת שם כד, ב.

64 ראה גם לקו"ש חל"ה ע' 125 ואילך.

65 ביאור'ו שבהערה 56. וראה בארוכה לקו"ש

ח"ת ע' 351 ואילך.

66 ח"א קלג, א.

67 שו"ע אדה"ז א"ח ר"ס פט — מברכות שם.

68 וראה רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ז.

69 בגמ' ושו"ע אדה"ז שם „איברים ופדרים“ סתם, ובפרש"י בגמ' שם: איברים של עולות ופדרים של שאר קרבנות. אבל ברמב"ם „איברי תמיד של בין הערבים“, וי"ל, דכיון ששובא בגמ' לרא' להמ"ד „כנגד תמידין תקנום“, מוכח דזהו העיקר. ואכ"מ.

68 לשון אדה"ז שם — ע"ד ל' הרי"ף בברכות שם. ובגמ' „שלא נתעכלו מבערב“, וברמב"ם ליתא השלילה, שהרי לא בא לבאר למה היא רשות (כבשו"ע אדה"ז שם) שזה כתב להלן בהמשך ההלכה „ואין תפלת ערבית חובה כתפלת שחרית ומנחה“.

57 ברכות ד, ב.

58 ברי"ף לע"י ברכות כו, ב ועוד (וראה בארוכה העמק שאלה על השאלתא שבהערה 74) — דלמ"ד תפלות אבות תקנום הוי תפלת ערבית חובה. אבל בח"י הצ"צ ריש ברכות (אות ד) שגם למ"ד יעקב תיקן הוי רשות, וכמפורש בוח"א קלג, א (רכט, ב) „ומאי דאתקין יעקב . . . איהו רשות“ (וראה בארוכה ביאור'ו שבהערה 56). וראה גם פנ"י ברכות שם ד"ה „בגמ' אתמר וד"ה ומיהו. עיין יעקב לע"י שם. ועוד.

59 וירא יט, כז.

60 ח"ש כד, סג.

61 ברכות כו, ב.

62 לקו"ת שה"ש שם כג, ד ואילך. וראה גם

ביאור'ו שבהערה 56.

מדריגה פון תפלת ערבית בהתחלת היום איז די מדריגה פון אתעדל'ע שלפני האתעדל'ת (הנ"ל), וואס די אתעדל'ע איז פון א מדריגה וואס איז העכער פון עבודת האדם און ווערט נמשך אין אן אופן (מצד) חפץ חסד הוא ("רשות") — און זי קומט בתחלת היום אלס א נתינת כח אויף דער עבודה פון דעם יום שלאח"ז; און די מדריגה אין תפלת ערבית וואס קומט לאחרי עבודת היום, איז די אתעדל'ע וואס קומט לאחרי גמר ושלמות עבודת היום.

ה. ויש לומר, אז בפרטיות איז דאס דער חילוק צווישן די צוויי פסוקים בפרשתנו — "ויפגע במקום" וואס שטייט בתחלת הסדרה און "ויפגעו בו מלאכי אלקים" וואס שטייט בסיום הסדרה:

בתחילת הסדרה, בעת יעקב איז מתחיל — גייט ערשט ארויס לעבודתו, ווערט נמשך דער ערשטער אופן פון אתעדל'ע, וואס קומט אלס הקדמה ונתינת כח אויף עבודת האדם, און דער-פאר איז "ויפגע (במקום)" נאך בשייכות צו יעקב'ן — אז ביי אים איז דאס כאילו שלא בכוונה (כנ"ל ס"ה) — אן אתעדל'ע וואס קומט מאליו, ניט דורך אתעדל'ת;

לאחרי גמר העבודה בכית לבן, ועד"ז ביי כל אחד ואחד מישראל בגמר העבודה בזמן הגלות לאחרי ווי עס ווערן נמשך אלע המשכות וואס זיינען בערך עבודת האדם, ווערט נמשך די מדריגה פון אתעדל'ע מבחי' א"ס אין אן אופן פון מתנה — און דאס איז די מדריגה פון "ויפגעו בו מלאכי אלקים": דער "ויפגע" בלי כוונה איז ניט נאך מצד יעקב'ן (מצד ולפי ערך עבודת האדם), נאך אויך מצד למעלה כביכול,

נתעכלו מבעוד יום הם קרבים והולכים כל הלילה]. ד.ה. אז נאך דער עבודת האדם אין די צוויי תפלות (שכנגד תמי' דין תקנום⁶⁹), קומט אלס סיום וגמר והשלמה, די המשכה פון תפלת ערבית, די אתעדל'ע וואס קומט נאך שלמות עבודת האדם.

איז לכאורה ניט מובן: התחלת עבודת היום איז דאך פון דער עבודה פון פריערדיקער נאכט, וואס לפ"ז קומט אויס אז תפלת ערבית איז ניט א המשך וגמר פון די פריערדיקע צוויי תפלות (שחרית ומנחה פון פריערדיקן טאג), נאך די ערשטע תפלה פון דעם מעת לעת⁷⁰. און ווי די גמרא⁷¹ ברענגט דעם פסוק⁷² "ערב ובוקר וצהרים וגו'"⁷³ לגבי דעם חילוק אין זמני התפלה⁷⁴, וואס אין פסוק הויבט זיך דאך אן מיט "ערב"⁷⁵.

וע"פ הנ"ל יש לבאר⁷⁶: אין תפלת ערבית זיינען דא ביידע ענינים: די

69 ברכות שם.

70 ועד שבגמ' שם (כו, א) איבעי לי טעה ולא. התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית כו' את"ל טעה ולא התפלל ערבית, מתפלל שחרית ב' משום דחד יומא הוא כו' אבל הכא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו בטל קרבנו.

71 שם לא, סע"א [ושם כ, ב. אבל ראה תודיה בתפלה שם, ובהגהות הביח שם שברוב הספרים לא גרסי ל"ן].

72 תהלים נה, יח.

73 כ"ה בגמ' לפנינו שלא הובאה תיבת אשיחה⁷⁴, אבל בריף, בכ"י ובכמה דפוסי הש"ס הובא גם המשך הכתוב — ראה דק"ס בברכות שם. וכ"ה ברמב"ם שם.

74 והובא גם ברמב"ם שם: כענין שנאמר ערב גו'. ובשאלות פ' לך שאלתא ח למד עצם החיוב לצלוי תלת זימני ביומא' מכתוב הנ"ל.

75 ועד"ז ברמב"ם שם אחרי שמפרט כל התפלות ממשיך בה"ח: נמצאו התפלות בכ"י שלש ערבית ושחרית כו'. וראה צ"ח ופני ברכות רפ"ד.

76 אבל באוה"ח פרשתנו (כרך ה, התע, א) הוא באר.

חר"ל וועלכע היטן אים — און „לא"י
ינום ולא יישן שומר ישראל גו' ה'
שומרך ה' צלך על יד ימינך"י, ביז אַז
„והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקו-
תך"י נאך בזמן הגלות"י, נאך נאכ-
מער:

דער אויבערשטער שיקט מלאכי א"י
ללותו, אויף מוסיף זיין אין זיין כבוד"י.
ד.ה. זיין ניט נתפעל ווערן פון גלות און
גוישקייט איז ניט סתם אין א גלות'דיקן
אופן, נאך אין א הרחבה און אין א
גאולה'דיקן אופן, מלאכי א"י, באופן של
כבוד.

און די עצם ידיעה גיט א הוספת
עידוד וחיווק אין דעם גמר העבודה אין
סוף זמן הגלות, מען זאל ניט רעכענען
זיך כלל מיט גוישקייט, נאך גיין לבטח
דרכו, אויף גומר זיין די עבודה פון די
„פכים קטנים"י וואס זיינען נאך גע-
בליבן לבררן אין דער עבודה שבזמן
הגלות,

און דאס איז ממחר דאס אריינגיין פון
יעדער אידן און אלע אידן אין א"י מיט
די מלאכים של א"י, אין אן אופן פון
„אחישה"י,

במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ ויצא תשמ"ג)

ווייל די אלע המשכות פון א"ס קומען
כאילו מאלי"י.

און דערפאר קומט עס באופן אַז
„מלאכים של א"י באו לקראתו ללותו
לארץ"י די פריערדיקע מלאכים זיינען
געווען צוליב שמירה — וואס ווייזט
אויף אן עזר וסיוע צום אדם בעבודתו
(און — אַז מ'דארף האָבן שמירה); אָבער
די מלאכים זיינען בלויז ללותו, אַז ענין
של כבוד לבד כנ"ל. וואָרום די
אתעדליע קומט לאחר ווי ס'איז דאָ אַן
„אתר שלים" (אין צורך לשמירה —
ויתרה מזה), עס פעלט גאַרניט אין דעם
אדם (כולל אויך — אין דער המשכה
מלמעלה וואָס איז פאַרבונדן מיט זיין
עבודה), און זי ווערט נמשך בבחינת
מתנה.

ט. יעדער ענין אין תורה איז אַ
הוראה בעבודת האדם. אַזוי איז אויך
בענין זה: דאָס וואָס תורה דערציילט
אידן אַז נאָך זייענדיק אין חוץ לארץ —
אין גלות — איידער מען קומט אין ארץ
ישראל, שיקט דער אויבערשטער מלאכי
ארץ ישראל לקראתו (לחר"ל — בזמן
הגלות) ללותו לארץ, איז דאָס בכדי
מגלה זיין ביי אידן דעם גודל המעלה
שבעבודתם, וכמילא גיט דאָס אַ תוספת
כח און אַן עידוד וחיווק אין דער עבודה.

אפילו אין דעם זמן וואָס אידן גע-
פינען זיך נאָך אין גלות, זאָגט מען יעדן
אידן — אַז ניט נאָך דאַרף ער ניט
נתפעל ווערן פאַר גלות און פאַר גויש-
קייט ווייל עס גייען מיט אים מלאכי

(78) וקאי על זמן הגלות, כפי הראב"ע בריש
המזמור.

(79) תהלים קכא, ד.ה.

(80) ישעי' מט, כג.

(81) וכמעשה רב — ובחיים יט, רע"א.

(82) ע"ד המאורע בזבחים שם — ענין דכבוד.

(83) ראה פרש"י וישלח לב, כה — מחולין צא,

סע"א. וראה לקו"ש חסיו ע' 288. ושי"י.

(84) סנהדרין צח, א.

(77) וע"ד ענין ההתהוות שמצד העצמות שנאמר
הוא צוה ונבראו ממילא (תרא מג"א צו, ג. לקרי
ראה כ, סע"ג ואילך. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 42 הערה
(41).

יו"ד כסלו

„ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה“, די
ציאה פון א״י קיין חו״ל, און אין חו״ל
גופא — „חרנה“, אין „חרון אף של
מקום“⁶, און נאָכמער — צו לבן הארמי,
בין עבוד עבדתיך; ובסיום הסדרה
ווערט דערציילט וועגן דער „גאולה“
פון דעם גלות⁸ — ווי יעקב האָט זיך
געראַטעוועט פון לבן הארמי און „הלך
לדרכו“⁹ — אויפן וועג קיין א״י¹⁰.

און די שייכות מיוחדת מיט דער
גאולה פון מיטעלן רבין — יש לומר:

איינע פון די בקשות פון יעקב גיינען-
דיק קיין חרן איז געווען „ושבתי בשלום
אל בית אבי“¹¹, וואָס די הדגשה אין דעם
איז אַז (נוסף לזה אַז ער זאל זיך אומ-
קערן גאַנצעהייט¹² לבית אביו, איז
אויך) דער אופן פון דעם אומקערן זיך
זאל זיין „בשלום“ — באופן של שלום
ומנוחה¹³. און ווי ס׳איז געווען בפרעל,

א. די קביעות פון יו״ד כסלו — דער
חג הגאולה פון כ״ק אדמו״ר האמצעי
— קומט אויס בכמה שנים אין דער וואָך
פון פרשת ויצא² (ולפעמים — כבכבי-
עות שנה זו² — בש״פ ויצא עצמה).
וע״פ דברי השל״ה הידועים³ (אַז די
„מועדים של כל השנה . . . בכלול יש
שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן“)
איז מובן, אַז די גאולה פון מיטעלן רבין
— קען מען אָפּלערנען בענינה פון דער
היינטיקער סדרה, אָדער נאָך מער — זי
איז מרומז אין דער סדרה.

דער תוכן כללי פון פרשת ויצא איז
— גלות וגאולה: די סדרה הויבט זיך אַן
מיט דער ירידה פון יעקב אין גלות⁴ —

(1) בשנת תקפ״ז.

ולהעיר, שגם יום ההולדת (בשנת תקל״ד) ויום
ההילולא שלו (בשנת תקפ״ח) — ט׳ כסלו — חל
ברוב השנים בשבוע דפ׳ ויצא (וכפי שהי׳ בשנת
ההולדת ושנת ההילולא עצמן שחל (בשתיהן) ביום
ד׳ לפ׳ ויצא).

(2) וגם כשחל ב״ וישלח (כבשנת הגאולה עצמה
— שחל בא׳ דפ׳ וישלח⁵) — מתברך הוא מש״פ
ויצא. ולהעיר, שלפי המסורת בבית הרב (הובאה
בהוספה לס׳ בד קודש ע׳ 22 בהערה), בשורת
הגאולה באה בשבת (פ׳ ויצא) ט׳ כסלו.

(2) תש״ז.

(3) ר״פ וישב. ושם, ש״ה גם כ, מועדי דרבנן.
(4) להעיר ממחזיל (תענית כט, א) שמגלגלין
זכות ליום זכאי. וראה לקו״ש ח״ה ע׳ 129 ואילך. ח״י
ע׳ 99.

(5) ראה זהר ריש פרשתנו (קמז, א). ב״ר פסחי,
יג. וראה לקו״ש חט״ז ע׳ 245. וש״נ לעיל ס״ע 153.

(*) כ״ה מסורת בית הרב (ראה רשימת כ״ק מו״ח
אדמו״ר במבוא לס׳ נד קודש). ובבית רבי (ח״ב
ספד בהערה) — שנת תקפ״ז. וראה שיחת יו״ד
כסלו תש״א בתחילתה.
(**) כ״ה לפי שתי הנוסחאות שבשוה״ג להערה
הקודמת.

(6) רש״י ס״פ נח.

(7) ראה פרשתנו ל, כו. כט. לא, ו. מא.

(8) וכן מסופר ע״ד העל״י שנעשית ע״י הירידה
בגלות — „ויפרוץ האיש מאד מאד“ (פרשתנו ל, מג)
שאת כל זה לקח יעקב עמו. „לבוא אל יצחק אביו
ארצה כנען“ (לא, יח). וראה בארוכה לקו״ש שם (ע׳
244 ואילך) הביאור בעבודה רוחנית.

(9) לב, ב.

(10) כפרש״י שם: מלאכים של א״י כ״י ללותו
לארץ. וברא״ם שם שמחנים היא בא״י. וראה השק״ט
ברמב״ן ומפרש״י רש״י שם. לעיל ע׳ 150 הערה 4.

(11) כח, כא.

(12) כפרש״י „שלם מן החטא כ״י“. וראה רש״י
וישלח לג, יח: שלם בגופו כ״י בממונו כ״י בתורתו
כ״י (משבת לג, סע״ב. ועוד). לקמן ע׳ 168 ואילך.

(13) להעיר מב״ר פרשתנו (פע״ג, ג. מדרש
תהלים נה, יט), פדה בשלום נפשי . . . זה יעקב —
ראה לקמן בפנים בפירוש, פדה בשלום נפשי.